

Péter Ágnes szobrai elé

2000. október 19. 1700 Miskolci Galéria, Rákóczi ház

Hölgyeim és Uraim!

Engedjék meg, hogy a megnyitót személyes hanggal kezdjem. Remélem, hamarosan kiderül, hogy miért teszem. A papírról felolvasott "beszéd" pedig senkit ne zavarjon, mert ennek az ad magyarázatot, hogy a forma itt, e helyt - gondolom nem véletlenül - nagyon fontos. Épp ezért, ha már a művek elkészítésére ennyi gondot fordított a művész, tiszteljük meg azzal, hogy az "elő-beszéd" is műgonddal készüljön, de akkor a forma fontos és pontos kell legyen.

Személyes-hangú bevezető

Volt szerencsém szeptemberben, Finnországban járni, ahol 25 évvel ezelőtt már egyszer voltam. Akkor, mint egyetemista utaztam autó-stoppal, s a nagy rácsodálkozások emlékeit őrzöm magamban erről az útról és egy sereg olyan élményt, amit - most utólag tudtam meg - tértől és időtől függetlenül csak Finnországban lehet szerezni.

Akkori önmagam, az akkori élményeim ellenőrizhettem, élhettem újra egy sor ismerős helyzetben, egy sor ismerős tájon. Egy sor ismerős látvány, fény, illat, íz, hang és nesz, s egy sor ismerős tapintható dolog hatása alá kerülhettem újra. A naplementekor a horizontról vízszintesen sütő nap, vakítóan káprázatos fénye, a hűvös kövek, a bársonyos moha, az érdesen tapadó gyantás tűlevelek. Feledhetetlen és egyszer már tapasztalt dolgok, azt hittem már halványuló emlékek.

A többnyire fűszer nélküli édeskés ételek ízei, a legkülönbélebb színű illatos halak és rákok, választéka a kikötői piacon, amint a halas kofa, mint egy sámán köröz hatalmas tenyerével a halai fölött és ettől tényleg még ízesebbé válik minden amit ad. Mágikus verseket mormol, hiheti, aki először hallja. Rejtélyes varázsigékként dallamosan éneklő a számokat, - neljasata-kuusikymmeni-viisi, kolmesata-kaksitojsta..., kyllä - pedig ez csak annyit tesz, mint magyarul a 465, 312..., bizony.

Az előbukkanó régi és újként szerzett benyomások kavargását hagytam, hogy hasson rám, hatalmába kerítsen, mint egy sok év után újraolvasott könyv, újrahallgatott zene mely érzéki viharokat támaszt az újra-befogadásakor erősítvén és gyengítvén egymást az egykori és a friss élmény, - de mindenképp nagyobb hullámokat korbácsol, mint első ízben. Ismerősként élveztem a Finnországban levés élményeit. A kristálytiszt levegőt, a párás, mohás fenyveseket, a hihetetlen méretű tavak horizontján játszó fényeket és a csak sejthető mélységeket. A vásári illatokat, a vajban pirított halak és a halászkikötő keveredő illat/szag koktéliját. Az öreg harmonikás telt basszusán előadott vaskos matróztréfáit, egy olyan nyelven, amelyen - azt hihetnénk - csak udvarolni, vagy imádkozni lehet.

Csupa ismerős dolgot láttam, tapasztaltam. Csupa ismerős érzés kerített újra a hatalmába, s teljesen új nézőpontból pillantottam meg nem is sejtett, már akkorról ismert összefüggéseket. Megújultak és felelevenedtek akkor jelentéktelennek vélt mozzanatok, megújultak, új értelmet kaptak mostanság kevésbé fontosnak tartott részletek. Kicserélt az újra átélt ismerős élmény. Megújultam általa, magam számára is meglepő régi/új tapasztalatok kerültek soha azelőtt nem

sejtett összefüggésbe, soha nem sejtett harmóniába. Ismert, ismerősnek vélt élmények, kristálytisztá, vagy annak tűnő új benyomásokkal keveredtek, erőt adtak s együtt alkottak hibátlan kompozíciót. Mint egy illatos, testes óbor egy szépen metszett karcsú, talpas pohárban.

Egyszer már beszéltem Péter Ágnes kiállítás-megnyitóján. Nem is volt oly régen. Amit akkor mondtam, most olvasható a maghívón. De nem vonnék ilyenformán párhuzamot most a kettő között. Nem arról szeretnék beszélni - amint ezt a személyes-hangú bevezető sejtetni engedné - hogy az akkori és a mostani élményeim egymás fényében hogyan alakultak. Ahogyan az akkori élmények és a most ébredő új benyomások egymásra halmozódó rétegei hasonlóképpen újítják meg az embert, amint az egykori - már ismertnek vélt - élményeink újra-átélése révén váratlanul, meglepetésszerűen megújulunk. Ez a lehetőség is benne van, nem is tagadom az első ötletem ez volt. Milyen szépen párhuzamba lehetne állítani a két dolgot. A huszonöt év után váratlanul kínálkozó lehetőség megragadása révén részemmé vált viharos és felkavaró finnországi élmények erejét és a nem sok időkülönbséggel megszemlélt ismertnek vélt kiállítási anyag váratlan elemi erejét, amiként beleszánt a korábbi, már-már rendeződni látszó élmények emlékharmóniájába.

De nem erre indulnék tovább (miután már jeleztem az erre vezető lehetséges irányt mindenki, maga kedvére befuthatja az ennek mentén kínálkozó párhuzamok lehetőségeit amúgy is).

Engedjenek meg még egy "kis dramaturgiai csavart" Hölgyeim és Uraim!

Az egykor megtapasztalt harmónia, nyugalom, az egykor átélt ízek, illatok, fények, neszek és tapintható élmények újra-átélése kivételes lehetőség, de végső soron adott lehetőség. Péter Ágnes műveinek szemlélése révén azonban - már első alkalommal - úgy bukkannak (bukkantak) elő az érzések, élmények belőlünk, mint amelyekkel máskor, máshol, más tájon, más éghajlaton, más időben, más térben már találkoztunk.

Innentől kezdve érdekes a történet.

Ahol még soha nem jártunk, ott mikor jártunk? Amit még soha nem láttunk, azt mikor láttuk? Milyen egyéni, és/vagy társas képessége az embernek az, hogy olyan dolgokra is emlékezhet, amik nem vele történtek? Milyen mintákból, előképekből építkezik a szellem, amikor művet néz, amikor átél egy helyzetet.

Nem tudom figyelték-e Hölgyeim és Uraim! Eddig igyekeztem kerülni az idegen szavakat, s ez többé-kevésbé sikerült is. Most azonban szóba hoznék egy francia kifejezést, ez a "déjà vu". Szó szerint azt jelenti, "már látott (dolog)". Hétköznapi értelemben olyan helyzetekre használjuk, amikor idegen helyen úgy tűnik, mintha már jártunk volna ott, vagy egyszer csak azt érezzük egy helyzetben, ez már megesett velünk. Ezt a déjà vu, és ezt tartom itt és most Péter Ágnes kiállításán a kulcs kifejezésnek.

Mintha éppen üresen álló szentélyben, ismeretlen kánon szerint berendezett kultushelyen járnánk. Amelyben lábujjhegyen kell lépnünk, mert ott vannak a szellemek, a jó és a rontó

démonok, figyelnek minket és a mi viselkedésünktől is függ a történet kimenetele. Ahová bármelyik pillanatban betoppanhatnak táncosok, zenészek és papnők újraismételni a nagy rítust, hogy megbékítsék a szentélyörző-szellemeket, mert mi oktalan botorkálásunkkal a kultushely rendjébe gázoltunk. Az itt és most érzékelhető tér/időbeli konstellációkban a beavatottak rögzített tudása van kódolva jelen körülöttünk. A művek egyenkénti és a MŰ az egész együttes, rendezett rész-egész hierarchiája a falakon túl, kívül a világban folytatódik, és bennünk, a belső világunkban úgyszintén nagy és kis méretek viszonyai közt egyaránt. Jelentősége van minden kézmozdulatnak, minden tekintetnek Visszhangként, visszfényként, emlékképként leng majd itt jó ideig, visszanezhető felvételekké rögzül a jelen minden pillanata. Emlékképeinkként visszük el mindnyájan magunkban azt, ami itt és most történik, s táplálkozunk, erőt merítünk belőle sokáig.

"Erők" a címe a mai itt zajló rítusnak. Erők vannak jelen itt és most, de nem romboló, pusztító, rontó, erők, hanem életető, tápláló, vigasztaló erők. Metafizikai erők. De a "metafizikai" itt csupán annyit jelent, amit maga a görög szó. A fizikán túli, a tapasztalati világ határain kívül-eső, az elgondolható világba tartozó erők. Ezek az erők itt talán - azt mondhatná valaki - nem nagyok, talán nem jelentősek, talán nem elegendőek mindnyájunk megváltoztatására. De aki akar, vehet belőlük, aki akar, táplálkozhat belőlük, aki akar, vihet magával belőlük, és minél többen visznek belőle, minél többen táplálkoznak belőle, minél többfelé osztjuk szét, annál több marad belőle itt is.

Valami ilyesféle történetről mintha már hallottunk volna. De talán kevesen gondolkoztak el a felől, bizony lehet, hogy egy metafora az a történet. Egy közösen végzett rítus, egy mindenki által elfogadott helyzet ismétlése erőt ad, táplál, elrendez, úgy, hogy akik részesednek ebből, elviszik magukkal, táplálkoznak belőle miközben a rítus helyén is ott marad ez az erő, sőt több marad belőle mint amennyi volt a szétosztása előtt.

Így hát - mint talán ott és akkor - nem a kenyér és a hal, itt és most nem a szobor és a grafika, amiért összegyűltünk, hanem a közösen végzett rítus és a rítusból meríthető erő.

Hölgyeim és Uraim!

Kérem tekintsék meg a kiállítást!

.....
Sólymos Sándor

Blaise Pascal: (1623-1662) Gondolatok címmel közreadott töredékgyűjteményében áll a következő pár sor: "Minden bennünket sújtó, torkunkat szorongató nyomorúságunk ellenére is van bennünk valami elfojthatatlan ösztön, amely felemel bennünket. (...) Belháború az emberben az ész és a szenvedélyek között. Ha csak esze volna, szenvedélyek nélkül... Ha csak szenvedélyei volnának, ész nélkül... De mivel az egyik is, a másik is megvan benne, nem kerülheti el a háborúságot, mert csak úgy élhet békében az egyikkel, ha háborúskodik a másikkal: ezért mindig meghasonlott, és ezért van mindig ellentétben önmagával."

Umberto Eco: (1932-) "A tökéletes nyelv keresése" című remek könyvében olvastam - a világ

racionális megfejtésének tévútjait érzékeltetendően - a következőket: "Kircher (Athanasius Kircher 17. Sz.-i teológus, nyelvész, a kabbala és a kombinatorika határán kutat.) rájött, hogy a kínai betűk ikonikus eredetű jelek, de ugyanakkor azt is észreveszi, hogy e képek annyira stilizáltak, hogy szinte alig maradt nyoma az eredeti hasonlóságnak. Kibogozza, jobban mondva élénk fantáziával rekonstruálja halak és madarak rajzát, amelyből az egyszerűbb ideogrammak származhatnak. Rájön, hogy az ideogrammak nem egy-egy hangot, vagy szótagot, hanem fogalmakat jelölnek s rámutat, hogy ha a teljes szótárunkat le akarnánk fordítani kínaira, annyi különböző írásjelre volna szükségünk, ahány szavunk van. Majd azon elmélkedik, mekkora emlékezőtehetséggel bírhat egy kínai bölcs, aki képes megtanulni és fejben tartani ezt a rengeteg betűt."